

RESUMÉ

Somaliere i København

At Home in Europe Projektet

4 november 2014

Rapporten ”Somaliere i København” er en del af et komparativt, policy-orienteret forskningsprojekt med fokus på europæiske byer med en stor somalisk befolkning, og den beskriver erfaringer hos dansk-somaliere bosiddende i København. De øvrige byer i projektet er Amsterdam, Helsinki, Leicester, London, Malmø og Oslo.

Undersøgelsen har til formål at afdække udfordringer og succeser i forbindelse med integrationsprocessen blandt somaliere, som bor i København, og få indsigt i og forstå deres hverdag. Endvidere undersøges forholdet mellem københavnere med dansk-somalisk baggrund og en række centrale instanser i den danske velfærdsstat.

Indvandring fra Somalia til Danmark er et forholdsvist nyt fænomen og er i høj grad forbundet med den politiske situation i Somalia. Før 1989 boede der kun et par hundrede somaliske indvandrere i Danmark. Den 1. juli 2014 blev det opgjort, at der var 19.163 med somalisk baggrund i Danmark.¹

Som en ny gruppe af indvandrere i Danmark har dansk-somaliere været udfordret af både følgerne af borgerkrig, flygtningestatus, splittede familier, genbosættelse og betydelig stigmatisering og stereotype forestillinger i det etniske hierarki. Både diskussioner i fokusgrupper (78 personer) og interview med interessenter (38 personer) understregede, at mediernes rolle var afgørende for dansk-somaliernes inklusion og identitet, og at der er en udbredt opfattelse og oplevelse af, at mediebilledet er domineret af negative stereotyper af både dansk-somaliere og somaliere andre steder i verden.

¹ Danmarks Statistik, Statistikbanken: FOLK1: Folketal den 1. juli 2014. www.statistikbanken.dk (tilgået 21. september 2014).

Oprindelsesland er dannet ud fra følgende regler: når ingen af forældrene kendes, er oprindelseslandet defineret ud fra personens egne oplysninger. Er personen indvandrer, antages det, at oprindelseslandet er lig med fødelandet. Er personen efterkommer, antages det, at oprindelseslandet er lig med statsborgerskabslandet. Når kun en forælder kendes, defineres oprindelseslandet ud fra dennes fødeland. Hvis dette er Danmark, bruges statsborgerskabslandet. Når begge forældre kendes, defineres oprindelseslandet ud fra moderens fødeland, henholdsvis statsborgerskabsland, Danmarks statistik – begreber: <http://www.dst.dk/da/Statistik/dokumentation/hvadbetyder.aspx> (tilgået 3 oktober 2014).

Den dansk-somaliske befolkning i København er lille (4500 personer), men den udgør en særlig gruppe, da den gennemsnitlige dansk-somalier på en række demografiske og socioøkonomiske parametre er ret forskellig fra gennemsnitsbefolkningen i København. For eksempel er det en yngre befolkningsgruppe, de fleste bor i lejerbolig og har et indkomstniveau under gennemsnittet, der er flere enlige forsørgere, flere børn i familien, og der er færre i arbejde og flere arbejdsløse. Uanset grunden til dette oplever mange dansk-somaliske københavnere, at det er en stor udfordring at få hverdagen til at hænge sammen på grund af den pressede sociale og økonomiske situation.

De dansk-somalier som deltog i fokusgrupperne, eller i individuelle interview udgjorde et mangfoldigt udsnit af den dansk-somaliske befolkning i København, hvilket er vigtigt at understrege i studier som dette, hvor der er fokus på én bestemt etnisk gruppe. Interviewene reflekterede mange forskellige opfattelser og holdninger til religion, tradition, forholdet mellem generationer, politik i Somalia, køn, klaner, politik i Danmark osv. Dette projekt handler således ikke om "hvordan er dansk-somalierne i København", men om deres hverdagsoplevelser og forholdet mellem københavnere med dansk-somalisk baggrund og en række centrale instanser i det danske velfærdssystem.

Generelle tendenser

En af de mest gennemgående træk i interviewene var dansk-somaliernes oplevelse af at være udsat for stærk diskrimination og stereotype forestillinger. Denne opfattelse blev også reflekteret hos de fleste af de andre interviewede – både dem med anden etnisk minoritetsbaggrund og dem med etnisk majoritetsbaggrund. To former for vurdering af diskrimination og stereotype forestillinger var typiske på tværs af etnicitet:

- diskrimination opfattes som forkert, men som noget mere eller mindre givet og som noget, der er meget svært at gøre noget ved
- den vedvarende negative medieomtale og den politiske repræsentation af dansk-somalier er årsag til kraftig diskrimination og stereotype forestillinger.

Diskrimination blev oplevet i mange sammenhænge både i uddannelsessystemet, i medierne og på arbejdsmarkedet, i de sociale boligbyggerier og i den kommunale administration og blandt unge mænd i nattelivet. De fleste af de ikke-dansk-somaliske aktører, som blev interviewet, kendte til dansk-somaliernes oplevelse af diskrimination.

Selvom anti-diskriminationsforanstaltninger er stærkt profileret i byens inklusionspolitik, forekommer det derfor nødvendigt at adressere eksklusion mere direkte og i sammenhæng med en ændring af holdninger og sociale relationer. Den diskrimination som opleves blandt dansk-somalier indikerer tilstedeværelsen af en slags institutionaliseret diskrimination og mangel på effektiv forebyggelse og sanktion.

Denne undersøgelse viste, at der kunne være betydelige forskelle i den institutionelle praksis i byen, men den viste også gode praksisser især på lokalt niveau. Imidlertid synes der at være et presserende behov for information og viden om rettigheder og forpligtelser, der er behov for bistand i forbindelse med kontakten til de forskellige offentlige systemer og der er brug for rådgivere, vejledning, støtte i forbindelse med klager og links til netværk, der kan tilbyde hjælp.

Kommunale serviceydelser

Både i og udenfor kommunen er der etableret en række korps af brobyggere, som fungerer som mediatorer, eller facilitatorer mellem de forskellige serviceydere og minoritetsgrupper. Der er sundhedskommunikatører, integrationsrådgivere, dialogkonsulenter, diskriminationskonsulenter, diskriminationsrådgivere, bydelsmødre og somaliske brobyggere, der alle hjælper til med at sikre adgang og kendskab til systemet samt informerer fagfolk om de etniske minoriteters specifikke problemer.

Interviewene viste, at der var en generel tilfredshed med de forskellige brobygningskorps og deres funktion som bindeled mellem dansk-somaliske beboere og systemet – det være sig skolen, jobcentret, sagsbehandleren i socialforvaltningen, boligforeningen, eller et andet administrativt kontor. Mange af brobyggerkorpserne er igangsat som projekter med en begrænset tidsramme og en usikker økonomisk fremtid – og for de projekter, hvor brobyggerne er timelønnede, er situationen særlig sårbar, for ikke at tale om de brobyggere, der arbejder helt frivilligt

Organisatorisk opdeling og forvirring

Afgrænsningerne mellem de forskellige kommunale afdelinger syntes at være en kilde til bekymring i forhold til samarbejde, overlap og interessekonflikt indenfor kommunen. Disse organisatoriske problemer opleves også af mange af brugerne som en kilde til forvirring og afmagt, som er med til at fastholde en afstand mellem systemet og borgeren.

Uddannelse

Niveauet for oplevet diskrimination i uddannelsessystemet var højt, og selvom nogle af erfaringerne kan stamme fra skoler i andre kommuner understreger det et behov for at beskæftige sig mere eksplicit med diskrimination i klasseværelset.

Af interviewene fremgik det, at forholdet til primært lærere og sekundært brobyggere og facilitatorer var utroligt vigtigt for både elever og forældre. Hele vejen rundt virkede det som om, at integrationsrådgivernes arbejde fungerede godt, og at de frivillige somaliske brobyggere såvel som Ungdom- og Uddannelsesrådgivere² var vigtige aktører i forholdet mellem skole, forældre og elever. Det blev af mange fremhævet at det er vigtigt at støtte hele familien i stedet for bare at fokusere på det enkelte barn eller forælder - især for familier bestående af enlige forældre med mange børn.

Sproget er centralt, både når det handler om anerkendelse af minoriteternes sprog som modersmål og som kommunikationsredskab, og det synes at være god praksis at tosprogede lærere bruger deres sproglige færdigheder til at forbedre kommunikationen med forældrene.

Beskæftigelse

Den overordnede nationale arbejdsmarkedsstrategi med fokus på aktivering blev karakteriseret i fokusgruppen som ”pariserhjulet i Tivoli”, med henvisning til følelsen af at blive tvunget ind i et lukket system uden reel udsigt til fremtidig beskæftigelse.

² Alle unge i København i alderen 13-15 år er knyttet til en Ungdom- og Uddannelsesrådgiver i kommunen (U&U), som guider og støtter den unge især i forbindelse med valg af uddannelse og beskæftigelse.

Dem af de interviewede, som brugte Jobcentret, beskrev en situation, hvor man både sad fast i fattigdom og kontrolmekanismer og på samme tid oplevede et system, som på et kollektivt, socialt niveau opleves som irrationelt, uproduktivt, spild af penge og uorganiseret. Alligevel var der en tro på at systemet principielt kunne hjælpe til at finde et job.

Flere af de centrale informanter fra civilsamfundet nævnte, at der var en enorm arbejdsbyrde hos de frivillige, som hjælper og guider dansk-somaliske københavnere, der har brug for sociale ydelser og anden assistance. Dette gælder ikke blot i forhold til beskæftigelses- eller integrationsafdelingerne, men generelt for hele kommunen og mht. boligselskaber og andre instanser. De interviewede fremhævede et presserende behov for en vejledningstjeneste tilpasset de dansk-somaliske borgere, der er tilknyttet jobcentret, og for en målrettet indsats til at styrke denne gruppe af borgeres kendskab til det offentlige system og dets regler og rettigheder.

Boligforhold

Mange af de interviewede var meget kritiske overfor Regeringens offentlige udpegning af deres boligområde som en "ghetto", og de oplevede det som en fornærmelse og endnu en kilde til eksklusion. Et af kriterierne, som definerer en ghetto, er stadigvæk områdets etniske sammensætning, hvilket vil sige, at der skal være mange beboere med minoritetsbaggrund fra ikke-vestlige lande. Dette blev betragtet som ekstremt provokerende og som en hindring for, at området kunne opnå et godt image og få de positive historier ud til det omgivende samfund.

Mere end 80% af den dansk-somaliske befolkning i København bor i socialt boligbyggeri med en lokalt valgt bestyrelse, der kun i meget begrænset omfang ser ud til at inkludere dansk-somaliske beboere. Socialarbejdere i boligområderne beskrev også, hvordan dansk-somaliere ligger nederst i det etniske hierarki i beboelsen, og at de opleves som isolerede og ser ud til at foretrække kun at være sammen med andre dansk-somaliere.

Politi og sikkerhed

Erfaringerne med og vurderingen af politiet som institution var meget blandede, men der syntes at være en klar skelnen, ikke blot mellem det lokalt forankrede politi og den centraliserede del af politiet indenfor politikredsen, men også mellem den centraliserede del af politiet og Politiets Efterretningstjeneste (PET).

Til trods for den til tider ophedede offentlige stemning omkring terrortrusler og voldelig, religiøs radikaliserings roste mange af de interviewede dansk-somaliere PET for en fornuftig, rationel og praktisk tilgang i forhold til terrorforebyggelse, hvor der var fokus på anerkendelse og dialog med de forskellige aktører i det lokale, religiøse og civile samfund for at sikre en fælles forebyggende indsats.

Det lokale politi blev også generelt bekræftet af beboere, socialarbejdere og NGO'er som gode og pålidelige partnere i det lokale samarbejde. Det lokale politi spiller også en stor rolle i at skabe tillid til politiet som institution i lokalsamfundet.

Men både i fokusgrupper og blandt aktører blev forskellen mellem det lokale politi og den centraliserede del af korpset fremhævet, og det blev påpeget, at der kunne være problematiske og konflikteskalerende holdninger, hvor den centraliserede del blev nævnt som dem, der ikke kender og ikke er kendt i nabolaget.

Der syntes at være en store udfordringer i forhold det juridiske system, hvor kendskabet synes begrænset i forhold til adgang til information om rettigheder og forpligtelser, om hvordan man anmelder en sag, om hvor man kan klage, og om hvordan man kan få juridisk bistand.

Sundhed og social sikkerhed

De interessenter, som blev interviewet omkring dansk-somaliernes sundhedsmæssige situation vurderede, at problemerne var større end antaget, og at mere forskning på sundhedsområdet ville være værdifuldt for bedre at kunne målrette kommunens information og serviceydelser, eftersom kommunens sundhedsprofiler kun er kategoriserede som etnisk minoritet eller flertal, eller vestlig eller ikke-vestlig.

Der blev nævnt forskellige barrierer og bekymringer i fokusgrupperne, f.eks. problemer med skriftlig information. Sprogbarrieren havde en stor indvirkning på dansk-somaliernes forhold til systemet. Manglen på viden om, og adgang til, de relevante services var en anden forhindring.

Frygten for at få sine børn fjernet af myndighederne hang i følge interviewene i luften hos mange familier og var med til at holde dem fra at tage kontakt til det offentlige, hvis der var problemer.

Psykiske problemer var specifikke bekymringspunkter, og ifølge fokusgruppediskussionerne er der mange dansk-somalier med psykiske sygdomme, som ikke får den rigtige behandling i det offentlige system. Dansk-somaliernes frygt for at blive stigmatiseret og udelukket socialt svarer til den øvrige befolknings generelle oplevelse af at psykisk sygdom er et stigma, selvom der måske bliver talt om det på en anden måde.

Mange i fokusgrupperne var enige om, en forbindelse mellem ændrede kønsroller og social marginalisering af af mange dansk-somaliske mænd der for nogles vedkommende kan hænge sammen med den udbredte brug af khat, alkoholmisbrug og hjemløshed. Mange dansk-somalier nævnte, at især ældre mænd er en særlig udsat gruppe uden bevågenhed fra det sociale system. Ligeledes blev den stigende hjemløshed blandt yngre mennesker nævnt som bekymrende, såvel som de uledsagede asylansøgere der er i fare for at få et udsat og ensomt liv.

Medborgerskab og deltagelse

Der var generelt enighed blandt de interviewede om, at der ikke kun var brug for højere valgdeltagelse, men også for viden om de muligheder der er for at være aktiv medborger i lokalsamfundet. Nogle følte sig udelukket fra det politiske og administrative system, fordi der ikke er nogen, som taler deres sag.

Flere af de interviewede dansk-somalier efterspurgte en platform, hvorfra det ville være muligt at adressere kommunens politiske diskurs, og de kritiserede lukningen af de lokale integrationsråd, der havde fungeret som en sådan platform.

Overordnede anbefalinger:

- Københavns Kommune bør bruge de resultater, der er opnået ved integrationsstrategien i perioden 2011-2014 til at sikre, at fremtidige politikker og strategier bygger på og fastholder de fremskridt, der er opnået hidtil. Kommunen bør fastlægge effektive foranstaltninger til at nå de mål, som endnu ikke er fuldt opfyldt og vedtage klare integrationsindikatorer, der sammen med en effektiv overvågning og evaluering kan bruges til at måle fremskridt og vurdere effektiviteten af de særlige foranstaltninger, der igangsættes for at opnå specifikke integrationsmål.
- Københavns Kommune bør nedsætte en arbejdsgruppe af lokale dansk-somaliske organisationer, som kan opsamle erfaringer fra de igangværende projekter, såsom bydelsmødre, sundhedskommunikatører og andre brobyggere, for at kunne udvikle en handlingsplan, der yderligere kan forbedre den information og rådgivning, som stilles til rådighed for dansk-somalier i forhold til beskæftigelse og social lovgivning, sundhed, bolig, diskrimination, politiarbejde, uddannelse og muligheder for civilt engagement.
- Københavns Kommune bør tilskynde den danske regering til at overveje asylsystemets konsekvenser for de somaliske flygtnings evne til at falde godt til i Danmark, og herunder vurdere i hvilket omfang asylsystemet kan øge risikoen for langvarig eksklusion på grund af dets mulige påvirkninger af bl.a. sundhed.
- Københavns Kommune bør overveje, hvordan man kan adressere behovet for en større bevidsthed om etnisk diskrimination og sikre en større interkulturel viden og kompetence hos flertalsbefolkningen og hos fagfolk. Dette kan gøres ved hjælp af kampagner, projekter og uddannelse på uddannelsesinstitutioner og ved hjælp af efteruddannelse.
- Københavns Kommune bør overveje, hvordan man kan udnytte "best practice" og erfaringer fra andre byer såvel som imødekomme forslag og muligheder fra den somaliske diaspora.

KONTAKT

Hvis der ønskes mere information om denne rapport, eller om At Home in Europe-projektet, så kontakt venligst:

Klaus Dik Nielsen, Kommunikationsansvarlig medarbejder, At Home in Europe
Open Society Initiative for Europe
Telefon: +44 207 031 1714
Mobil: +44 791 769 5286
klausdik.nielsen@opensocietyfoundations.org

OPEN SOCIETY FOUNDATIONS

THE OPEN SOCIETY FOUNDATIONS WORK TO BUILD VIBRANT AND TOLERANT DEMOCRACIES WHOSE GOVERNMENTS ARE ACCOUNTABLE TO THEIR CITIZENS. WORKING WITH LOCAL COMMUNITIES IN MORE THAN 70 COUNTRIES, THE OPEN SOCIETY FOUNDATIONS SUPPORT JUSTICE AND HUMAN RIGHTS, FREEDOM OF EXPRESSION, AND ACCESS TO PUBLIC HEALTH AND EDUCATION.

